

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιοτικής
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

Γκότσης Ηλίας

Κοινωνιολόγος-Οικογενειακός και Συστημικός θεραπευτής

Επαγγελματικό και Εκπαιδευτικό Γενεόγραμμα Τοπίου- Ένα εργαστήριο για την αφήγηση της επαγγελματικής και εκπαιδευτικής βιογραφίας

«Διορίστηκα αρχικά σε ένα μικρό χωριό στην επαρχία. Το σχολείο ήταν παλιό, δεν είχε θέρμανση. Έκανα το μάθημά μου με γάντια. Ήταν δύσκολα...

Θυμήθηκα τα θετικά και τα αρνητικά μου, συνειδητοποίησα σε ποιούς σταθμούς δυνάμωσα...

Στο μέλλον θα ήθελα να εργαζόμουν σε ένα σχολείο με ασφάλεια, με κατάλληλα εκπαιδευτικά υλικά, να μοιράζομαι ένα όραμα με τους συναδέλφους μου να δημιουργούμε μαζί, να έχουμε λέσχες για τα παιδιά...»

Οι φράσεις που προηγήθηκαν αποτελούν μια σταχυολόγηση σκέψεων από την αξιολόγηση που έχουν εκπαιδευτικοί Πρωτοβάθμια Εκπαίδευσης, οι οποίοι συμμετείχαν σε ένα εκπαιδευτικό εργαστήριο, που προκαλεί τους συμμετέχοντες στην επανασύνδεση με την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους διαδρομή, στις μεταβάσεις τους από τόπο σε τόπο, από χρόνο σε χρόνο, από το μακρινό παρελθόν, μέχρι το παρόν και τον παρόντα μέλλοντα.

Ονομάσαμε αυτό το εργαστήριο Επαγγελματικό και Εκπαιδευτικό Καταξιοτικό Γενεόγραμμα καθώς παρότι αξιοποιούνται στοιχεία από παραδοσιακές συστημικές χαρτογραφήσεις η φιλοσοφία του εμπνέεται κατά κύριο λόγο από την Καταξιοτική Συστημική Προσέγγιση.

Για πολλά χρόνια εργαζόμουν ως οικογενειακός θεραπευτής με οικογένειες που είχαν μέλη που έκαναν χρήση ουσιών.

Στην δουλειά με αυτές τις οικογένειες ήταν σημαντικό να βρούμε από κοινού, όλα εκείνα τα σημαία στην οικογενειακή ιστορία που συνδέονταν με τα αποθέματα και

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

τις στιγμές διαφοροποίησης από τον εγκλωβισμό στο πρόβλημα, προκειμένου το οικογενειακό σύστημα , να αποτελέσει ένα **σύστημα επίλυσης** και όχι ένα **σύστημα οργάνωσης του προβλήματος**.

Σταδιακά με την εξέλιξη του χρόνου, αυτή η διερεύνηση οργανώθηκε σε ένα θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο και δημιουργήθηκε ένα θεραπευτικό εργαλείο, το οποίο ονομάστηκε : **«Καταξιώτικό Γενεόγραμμα Τοπίου: Μια Γενεαλογία των Αποθεμάτων»**, το οποίο περιγράφεται αναλυτικά στην Γραμματική των Αποθεμάτων.

Στις εφαρμογές αυτού του εργαλείου, είχαμε την ευκαιρία να διαπιστώσουμε, ότι η δημιουργία ενός διαλογικού τοπίου, στο οποίο ξεδιπλώνονται αφηγήσεις για τα αποθέματα που κληροδοτούνται ή συμβολικά «δωροδοτούνται», διαγενεακά διαμέσου του οικογενειακού συστήματος ή οι αφηγήσεις για τις εμπειρίες διαφοροποίησης ή «ασυνέχειας», συνετέλεσαν στην αύξηση της αυτοπεποίθησης, της αίσθησης αξιοπρέπειας των αφηγητών, της συνειδητοποίησης ότι έχουν την δυνατότητα να σταθούν σε μια θέση επιλογής, σχετικά με την αξιοποίηση των δυναμικά εναλλακτικών λύσεων .

Στην πορεία μέσα από την επαφή με μια σειρά άρθρων που αναφέρονται σε εναλλακτικά γενεογράμματα, όπως το γενεόγραμμα που εστιάζει σε θέματα κουλτούρας ή το αφηγηματικό γενεόγραμμα, αντιληφθήκαμε ότι τα Γενεογράμματα που εστιάζουν στις αφηγήσεις και στις εξαιρέσεις προσφέρουν μια τεράστια δυνατότητα για να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις να αναδυθούν ιστορίες που θα διευκολύνουν νοσηματοδοτήσεις οι οποίες θα διευκολύνουν την αποφυγή από τον εγκλωβισμό στα προβλήματα και στις συνέπειές τους. (Pearce 2004)

Καθώς τα τελευταία χρόνια εργάζομαι συστηματικά με την εκπαίδευση φροντιστών/στριών ή εκπαιδευτικών, αποτέλεσε κεντρική επιδίωξη να εκφραστούν με σαφήνεια οι ιδέες για τα αξιακά πλαίσια που ενθαρρύνουν ή

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

δυσκολεύουν την σύνδεση με την ομάδα των παισίων αναφοράς (φροντιζόμενοι ή μαθητές). Παράλληλα αυτές οι δράσεις μας έδωσαν την δυνατότητα να αντιληφθούμε ότι οι συμμετέχοντες δράττουν με προθυμία την ευκαιρία που τους προσφέρεται να επανασυνδεθούν με την επαγγελματική και εκπαιδευτική τους διαδρομή με εστίαση στις μεταβάσεις τόσο στον τόπο όσο και στις αλλαγές που συνδέονται με την ολοκλήρωση ή την διακοπή εκπαιδευτικών ή επαγγελματικών κύκλων.

Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί καθώς μέσα από την σύνδεση με την ιστορική διαδρομή δίνεται η δυνατότητα να διερευνηθούν οι συσχετισμοί τόσο με τις διαγενεακές-οικογενειακές επιδράσεις, όσο και με τις επιδράσεις που έχουν υπάρξει από σημαντικούς άλλους (συμμαθητές, δάσκαλους, μέντορες, συνάδελφους κ.τ.λ).

Τα μέλη των ομάδων θεωρούνται ως οι ειδικοί που ορίζουν τα πρόσωπα που θα συμπεριληφθούν σε αυτές τις συσχετίσεις. Θεωρούνται επίσης οι ειδικοί που θα επιλέξουν τα χωρο-χροινικά σημεία πάνω στα οποία θα εργαστούν.

Οι επιδράσεις σε αυτή την επιλογή από την Συνεργατική και Διαλογική προσέγγιση είναι έντονες (Anderson 2014) , όπως άλλωστε και οι επιδράσεις από την Αφηγηματική προσέγγιση.

Οι συμμετέχοντες καθώς θεωρούνται ως οι ειδικοί για την συγκρότηση του κύκλου επιρροών, αναλαμβάνουν επίσης την ευθύνη για την πρόσκληση που αποστέλλουν συμβολικά στους σημαντικούς άλλους να καταστούν ωσεί παρόντες στην διάρκεια του εργαστηρίου. Εξάλλου όπως θα δούμε στην συνέχεια μέσα από role play, ασκήσεις δημιουργικής γραφής ή αναπαραστάσεις των αρχικών αφηγήσεων, οι σημαντικοί άλλοι θα κληθούν να «παραστούν», στο εργαστήριο, ως εκφράσεις των αναπαραστάσεων και των εσωτερικεύσεων που έχουν οι αφηγητές. (Γκότσης Η. 2007)

Στις αφηγήσεις που θα αναδυθούν μέσα από τις συμβολικές αποτυπώσεις

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

ενθαρρύνουμε τους συμμετέχοντες να αφήσουν χώρο να καταστούν φανερές οι αντιφάσεις που συνδέονται με τις διαφορετικές εσωτερικές πλευρές ή εκδοχές του επαγγελματικού εαυτού, ώστε να αποτελέσουν το υλικό της συγγραφής του. Οι ιδέες του Μ. Μπαχτίν (Holquist, M. 2014), σχετικά με την Πολυφωνική φύση της ταυτότητας, ιδιαίτερα οι ιδέες ότι ο εαυτός εμπεριέχει τις αφηγήσεις των άλλων, διαπερνούν το εργαστήριο, από τη στιγμή που θεωρούμε ότι οι κατασκευές για την φροντίδα εμπεριέχουν τόσο ιστορικά, όσο και στο παρόν αλλά και στο μέλλοντα χρόνο, που είναι διαρκώς παρόν, τις εμπειρίες, τις πράξεις και τις ιδέες των σημαντικών άλλων.

Η συγγραφή ενδέχεται να παραχθεί ως προϊόν μιας δομημένης αφήγησης σύμφωνα με τα πρότυπα του Life Story Interview¹, ή ως μια μορφή αφηγηματικής βιογραφίας (Τσιώλης Γ., 2016) με εστίαση στα γεγονότα ή στα πρόσωπα που συνδέονται με τις αξίες και τα νοήματα που συνοδεύουν τον επαγγελματικό ρόλο. Όπως και στην Αφηγηματική Βιογραφία, το εργαστήριο βασίζεται στην αποδοχή της υποκειμενικότητας και της θέσης ότι η συμβολική αποτύπωση αποτελεί μια διαπραγμάτευση κοινωνικής κατασκευής, μια συν- κατασκευή, υπό την έννοια ότι το τελικό αποτέλεσμα προκύπτει ως απόρροια του πλαισίου μέσα στο οποίο ο αφηγητής προσκαλείται να αποτυπώσει την διαδρομή του στον χρόνο και στους διαφορετικούς τόπους.

Οι ιδέες του Μ. White σχετικά με το **club των σημαντικών άλλων** και η αναγνώριση του δικαιώματος στα μέλη της ομάδας να προσκαλέσουν οι ίδιοι στην μνήμη τους και στην αφήγησή τους τα πρόσωπα που θεωρούν σημαντικά έχουν ασκήσει επίσης σημαντική επίδραση στις ιδέες και τις πρακτικές μας.

Οι ιδέες όμως που έχουν ασκήσει καταλυτική επίδραση συνδέονται με την Καταξιώτική Συστημική Διερεύνηση και την σκέψη του Peter Lang και της Elspeth

¹ (Διαδικτυακή πηγή <https://www.sesp.northwestern.edu/foley/instruments/interview:>)

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιοτικής
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

Mc Adam.

Η Κ.Σ.Δ εστιάζει στην διερεύνηση και την ανάδειξη των ικανοτήτων, των αποθεμάτων και των δεξιοτήτων, προκειμένου να προσκαλέσει τα άτομα ή τα συστήματα να ονειρευτούν μια μελλοντική συνθήκη, στην οποία θα πραγματώνονται οι ανάγκες και οι επιθυμίες τους.

Παρόλα αυτά κρίνουμε ότι αυτή η πρόσκληση θα καταστεί άκαιρη εάν δεν εργαστούμε συστηματικά στην σν-κατασκευή με τα μέλη της ομάδας ενός ασφαλούς πεδίου, ή για να ακριβολογούμε ενός ασφαλούς διαλογικού τόπου, που μπορεί να καλλιεργήσει, να υποδεχτεί και να φροντίσει, εκτός από τις ιστορίες που αφορούν στις ικανότητες ή τα αποθέματα και τις ιστορίες που αφορούν στις ματαιώσεις ή στις απώλειες.

Η αφήγηση αυτών των ιστοριών είναι σημαντική καθώς ενισχύει την αίσθηση της εμπειρίας και της αποδοχής όλων των δυνητικά πιθανών πλευρών του επαγγελματικού ρόλου.

Αυτές οι πλευρές εμπεριέχουν τόσο τις δυναμικές όσο και τις αδύναμες εκδοχές και σε αυτή την περίπτωση συχνά παραμένουν μη λεκτικοποιημένες, αποκλεισμένες ουσιαστικά από το δημόσιο διάλογο, καθώς όταν εμφανίζονται δεν εκφράζουν τις εσωτερικές ανάγκες αλλά τα συναισθήματα θυμού ή απόσυρσης και μεταβολίζονται σε συμπεριφορές εκδραμάτισης, ιδιαίτερα σε συνθήκες που τα εργασιακά πλαίσια βιώνουν παρατεταμένες κρίσεις.

Στα θεμέλια του εργαστηρίου διακρίνονται τέλος με σαφήνεια οι επιδράσεις από το Γενεόγραμμα Τοπίου, όπως το διδαχθήκαμε στην Ελλάδα από τον Ζακ Πλυμακέρ . Ο Πλυμακέρ, όπως και ο Λανγκ, φρόντιζε κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης να παρέχει μέσα από την στάση του την απαραίτητη ασφάλεια προκειμένου να αναδυθούν ιστορίες για πρώιμα τραύματα ή οδυνηρές μεταβάσεις ώσπου να καταλήξουν να αναδείξουν τα αποθέματα ή τις δυνάμεις των οικογενειακών

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

συστημάτων που τους επέτρεψαν να παραμένουν οργανωσιακά ζωντανά.

Στην δική μας εργασία με επαγγελματίες ψυχικής υγείας αλλά και στην εφαρμογή στο πεδίο που έκαναν οι συνάδελφοι Κωνσταντίνα Αποστολοπούλου (σε εκπαιδευτικούς) και Ευγενία Τσοχαντζίδου (σε έφηβους πρόσφυγες), διαπιστώσαμε ότι οι ικανότητες, οι αξίες, τα αποθέματα ή οι διαφοροποιήσεις και τα σημεία καμπής μπορούν να εξεταστούν με βάση τα πεδία οργάνωσης της ανθρώπινης εμπειρίας και συνδέονται τόσο με την περιοχή της παραγωγής(Γκότσης Η 2016, Lang 2007) δηλαδή τις δράσεις και τις πράξεις μας, τους κανονιστικούς και οργανωτικούς όρους που λειτουργούν τα πλαίσια και οι ομάδες αλλά επίσης την περιοχή της αισθητικής², τον τρόπο δηλαδή που πράττουμε, όπως και τις συναισθηματικές αλληλεπιδράσεις ή τα σχήματα που συνδεόμαστε και επικοινωνούμε με τους άλλους καθώς και τις αισθητικές αντιλήψεις που αφορούν στην κουλτούρα και στον πολιτισμό.

Επηρεάζουν ακόμα την Περιοχή της Ερμηνείας και της Κατανόησης στην οποία εμπίπτει μεγάλο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας .

Το Επαγγελματικό και Εκπαιδευτικό Γενεόγραμμα , υπό το θεωρητικό πρίσμα που προτείνουμε την εφαρμογή του αποτελεί εν τέλει, μια πρόσκληση προς τα άτομα και τις ομάδες να αναλάβουν την ευθύνη που τους αναλογεί όσον αφορά στην παραγωγή νοημάτων που συνδέονται με τον επαγγελματικό ρόλο και τις λειτουργίες που αυτός επιτελεί.

Καθώς ταυτόχρονα είναι μια ιστορική διαδρομή που προσκαλεί σε σύνδεση με τους τόπους και τους χρόνους στους οποίους έχει εξελιχτεί ο επαγγελματικός εαυτός, στην οποία οι σημαντικοί άλλοι αλλά και οι ιστορίες υπερηφάνειας, (Littlejohn S.W, Foss. K.A. 2012) σεβασμού, φροντίδας, προστασίας, και αξιοπρέπειας, κατέχουν

²² Σχετικά με την κατανόηση των περιοχών ανθρώπινης εμπειρίας δεξ αναλυτικά στην Γραμματική τωνξ αποθεμάτων

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

ένα κεντρικό ρόλο στην αφήγηση, (Shellenberger S., Dent M., Davis-Smith M., Seale. P., Weintraut R., Wright 2007) εκτιμούμε ότι ενθαρρύνει τους συμμετέχοντες να επανασυνδεθούν με το αξιακό πλαίσιο που τους ώθησε να εργαστούν ως φροντιστές .

Αυτή η επανασύνδεση θεωρούμε ότι αποτελεί ένα μέσο διαχείρισης και αντιμετώπισης του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης.

Αυτή διάσταση του εργαστηρίου εκτιμούμε πως είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς η επαγγελματική εξουθένωση. Όπως και η κόπωση συμπίπτει συνδέεται με την ματαίωση και την συναισθηματική απόσυρση και από-επένδυση από το αντικείμενο της εργασίας.

Η αύξηση της συναισθηματικής νοημοσύνης αποτελεί κεντρικό στόχο του εργαστηρίου καθώς αυτή συνδέεται άμεσα με την ενσυναίσθηση και την κατανόηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι φροντιζόμενοι (ή οι μαθητές στην περίπτωση των εκπαιδευτικών).

Από την εφαρμογή στο πεδίο έχουμε διαπιστώσει ότι καθώς προσκαλούμε τους φροντιστές ή τους εργαζόμενους να συνδεθούν με τις βασικές προσδοκίες, που είχαν τόσο στην έναρξη αλλά και στην διαδρομή της εκπαιδευτικής και της επαγγελματικής τους πορείας, σχετικά με το πώς επιθυμούσαν ιδανικά να εργάζονται, αναφέρονται σε αξίες που συνδέονται με την φροντίδα ή την σύνδεση και αυτή η αναφορά λειτουργεί ως μια διαδικασία επαναφοράς στον βασικό σκοπό του επαγγελματικού τους ρόλου.

Ουσιαστικά μέσα από την επανασύνδεση με το αξιακό σύστημα ή τα δώρα των σημαντικών άλλων δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για μια επανα-νοηματοδότηση του επαγγελματικού εαυτού.

Η διαδικασία της επανα-νοηματοδότησης ωστόσο παρότι έχει ως αφετηρία μια ατομική μετακίνηση, μια ανάληψη της ατομικής ευθύνης αποτελεί μια κοινωνική

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

πράξη, όχι μόνο γιατί το νόημα συν-κατασκευάζεται μέσα στον διαλογικό χώρο , αλλά γιατί η δράση, που συνοδεύει την πρόσκληση να αναγεννηθούν οι ιστορικές σημασίες του νοήματος, αποτελεί πάνω από όλα μια πράξη κοινωνικής παρέμβασης. Τα σημεία που θέτει ο Goleman (Goleman 2011) ως σημαντικά για την ύπαρξη και την ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης στο χώρο της εργασίας είναι σημαντικά στο εργαστήριο.

Αναφερθήκαμε ήδη στην σημασία της ενσυναίσθησης και της κατανόησης αλλά μέσα από το εργαστήριο στοχεύουμε επίσης στην αύξηση της ομαδικότητας και της συνεργατικότητας, της βελτίωσης της διαλογικότητας, της αναγνώρισης της μοναδικότητας των αναγκών των ανθρώπων με τους οποίους εργαζόμαστε, της βελτίωσης της ικανότητας της δημιουργίας δεσμών.

Περιγραφή εργαστηρίου

1. Πρώτη φάση : Σύνδεση με τις πολυφωνικές πλευρές του εαυτού

- **Σύνδεση :** Προτείνουμε ασκήσεις γνωριμίας που επιτρέπουν μια αρχική σύνδεση μεταξύ των μελών της ομάδας, ανάλογα τις δεξιότητες και την προσέγγιση των συντονιστών

- **Αναγνώριση του πολυφωνικού εαυτού:**

Εκτιμούμε ότι είναι σημαντικό πριν να απευθύνουμε μια πρόσκληση να εργαστούμε με τα μέλη μιας ομάδας στην κατεύθυνση μιας σύνδεσης με την εκπαιδευτική και επαγγελματική πορεία, να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις ώστε να συνειδητοποιήσουν τις πολλαπλές πλευρές που εμπεριέχει ο επαγγελματικός εαυτός .

Αυτή η συνειδητοποίηση θα επιτρέψει ή θα υποβοηθήσει τον απεγκλωβισμό από διπολικά σχήματα που βασίζονται στο είτε-είτε (π.χ. αποτελεσματικός-αναποτελεσματικός) και θα ενισχύσει διαλογικές πρακτικές που βασίζονται στην αποδοχή του και - και,

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

μέσω των οποίων γίνεται αντιληπτή η αναφορική φύση της ταυτότητας. (Γκότσης Η. 2008

Προκειμένου να εργαστούμε σε αυτή την κατεύθυνση μπορούμε να αξιοποιήσουμε την άσκηση της βεντάλιας του διαλογικού και πολυφωνικού εαυτού ,(βλ. παράρτημα)

2. Δεύτερη φάση : Δημιουργία πεδίων ασφάλειας.

- **Επαναδιατύπωση του προβλήματος:** Σε δεύτερο χρόνο είναι σημαντικό να ακουστούν οι δυσκολίες και τα ματαιωμένα όνειρα των φροντιστών και να επαναδιατυπωθούν ως ανάγκες ή ως ματαιωμένα όνειρα.

Προκειμένου τα μέλη της ομάδας να νοιώσουν ασφάλεια να μιλήσουν για τις δυσκολίες ή τις ματαιωμένες προσδοκίες είναι σημαντικό να εργαστούμε προσεκτικά με την ομάδα όσον αφορά την δημιουργία ενός πλαισίου εμπιστοσύνης και ασφάλειας. Οι συντονιστές της ομάδας μπορούν να αξιοποιήσουν την εμπειρία τους ώστε να αξιοποιήσουν ένα ρεπερτόριο από κατάλληλα εκπαιδευτικά υλικά προκειμένου να διευκολύνουν αυτό το πλαίσιο.

3. Εργαστήριο με θέμα το Επαγγελματικό και Εκπαιδευτικό Γενεόγραμμα Τοπίου

- **Πρώτο Στάδιο-** Σύνδεση με «Τα τοπία του μυαλού» (η σύνδεση με τις εσωτερικευμένες αναπαραστάσεις).White

Σε αυτό το πρώτο στάδιο κεντρικό σημείο αποτελεί η συμβολική αποτύπωση των μεταβάσεων στον τόπο και στον χρόνο. Όπως έχουμε αναφέρει η δουλειά του Ζακ Πλυμακέρ, σχετικά με το Γενεόγραμμα Τοπίου, είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο χτίζουμε τις εναλλακτικές πρακτικές που προτείνουμε σε αυτή την διαδικασία.

Στην δική μας αντίληψη κεντρικό σημείο αποτελεί η σύνδεση με τις εναλλακτικές ταυτότητες με τις οποίες έχουν συνδεθεί οι επαγγελματίες κατά την διάρκεια της

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

εκπαιδευτικής ή επαγγελματικής τους διαδρομής. Στις μεταβάσεις που αποτυπώνονται μέσα στον χρόνο έχουν αναδυθεί αντιφατικές έως και αντιθετικές πλευρές του επαγγελματικού εαυτού και της επαγγελματικής ταυτότητας, οι οποίες μέσα από μια πολυφωνική ματιά είναι σημαντικό να βρουν χώρο να συνομιλήσουν μεταξύ τους, με στόχο να διατυπωθεί ένα όραμα για την μετάβαση και την σύνδεση με μια ταυτότητα που θα επαναφέρει στο προσκήνιο τα αρχικά όνειρα και τις πρωταρχικές προσδοκίες.

Στόχος: Μέσω αυτού του πρώτου σταδίου οι συμμετέχοντες προσκαλούνται να έρθουν σε επαφή με τις εσωτερικές αναπαραστάσεις που έχουν για τα σημαντικά γεγονότα και τους σημαντικούς άλλους που σημάδεψαν την επαγγελματική και εκπαιδευτική τους πορεία. Σε αυτή την πρώτη φάση οι συμμετέχοντες επανασυνδέονται επίσης με τις βασικές πηγές των επαγγελματικών τους αποθεμάτων και τους λόγους που επέλεξαν το επάγγελμα του φροντιστή ή του εκπαιδευτικού.

Στην Αφηγηματική προσέγγιση, όπως και στην Κ.Σ.Δ., εκτιμούμε πως η σύνδεση με τα αποθέματα, τις ικανότητες και τα αξιακά πλαίσια μπορούν να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις ώστε να καταστεί δυνατός ο απεγκλωβισμός από την επίδραση των προβλημάτων και η αξιοποίηση όλων των πιθανών δυνατοτήτων για δράση

Προκειμένου να επιτευχθεί ο βασικός στόχος προτείνουμε την ακόλουθη μεθοδολογία:

➤ **Ατομική ζωγραφική σε μεγάλα φύλλα χαρτιού**

Τα μέλη ζωγραφίζουν σε μεγάλα χαρτιά την εξέλιξη τους στον επαγγελματικό και εκπαιδευτικό τους ρόλο.

Αρχικά ζωγραφίζουν τον τόπο, τον πρώτο χώρο με τον οποίο συνδέθηκαν ως μαθητές π.χ. Το Νηπιαγωγείο ή το Δημοτικό. Στην συνέχεια αποτυπώνουν συμβολικά όλους τους υπόλοιπους χώρους π.χ. τα σχολεία που πήγαν ως μαθητές,

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιοτικής
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

το Πανεπιστήμιο, τις σημαντικές εκπαιδεύσεις που έχουν κάνει. Όταν ολοκληρωθεί η αποτύπωση των χώρων που συνδέονται με την ιδιότητά τους ως μαθητές συνεχίζουν με την αποτύπωση των χώρων που εργάστηκαν ως φροντιστές.

Στην αποτύπωση αυτών των χώρων τους προσκαλούμε να συμπεριλάβουν με συμβολικές αναπαραστάσεις τα σημαντικά πρόσωπα που συνάντησαν στις μεταβάσεις τους.

Στο τέλος και αφού έχουν φτάσει να αποτυπώσουν το χώρο που εργάζονται σήμερα τους προσκαλούμε να ονειρευτούν πως θα ήθελαν να είναι ο επόμενος σταθμός στην πορεία τους.

Σε αυτές τις αποτυπώσεις του προσκαλούμε να εργαστούν με βάση μια παραλλαγή του μοντέλου 4D.

Σύμφωνα με αυτή στις συμβολικές αναπαραστάσεις είναι σημαντικό να αποτυπωθούν οι δυσκολίες που νοιώθουν οι επαγγελματίες ότι επηρεάζουν τον τρόπο που ασκούν το επάγγελμά τους, οι ικανότητες που έχουν αξιοποιήσει στο παρελθόν προκειμένου να διαχειριστούν στο παρελθόν δυσκολίες ή φαινομενικά αδιέξοδα, (Discovery), τα όνειρα που έχουν για ένα «ιδανικό επαγγελματικό τοπίο»(Dreaming), ο σχεδιασμός για την μετάβαση (Design), καθώς και τα πρώτα βήματα, οι άμεσες δράσεις μέσω των οποίων θα υποστηρίξουν τον σχεδιασμό(Delivery).

Στις αποτυπώσεις που έχουν κάνει τους προσκαλούμε να επαναφέρουν στην μνήμη τους κάθε σημαντικό γεγονός που έζησαν σε κάθε χώρο και να εργαστούν σχετικά με τα παρακάτω:

- Από ποια σημαντικά πρόσωπα ή καταστάσεις επηρεάστηκαν στην επιλογή τους να εργαστούν στην εκπαίδευση;
- Ποιοι είναι οι σημαντικοί άλλοι που «συνάντησαν» (φυσικά ή πνευματικά) σε αυτή τη διαδρομή; Τα μέλη έχουν την δυνατότητα να αναφερθούν, όπως

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

έχουμε ήδη αναφέρει σε όποια πρόσωπα αυτοί επιλέξουν. Αυτά μπορεί να είναι καθηγητές τους, συμμαθητές τους, μαθητές ή συνάδελφοί τους, συγγραφείς, πρόσωπα της οικογένειας τους κ.λ.π

- Ποια ήταν τα εφόδια και τα «δώρα», (Τσιβάκου Ι. 2006. Μως Μ. 1999) τόσο σε ψυχικό, συναισθηματικό, όσο και σε γνωστικό επίπεδο), που έλαβαν κατά την διάρκεια των μεταβάσεων από τον ένα χώρο στον άλλο, είτε ως μαθητές είτε ως εκπαιδευτικοί), καθώς μετακινούνται από τον ένα τόπο στον άλλο ;

Εκτιμούμε ότι τα εφόδια και τα δώρα λειτουργούν ως μέσα παραγωγής και ενίσχυσης των αποθεμάτων καθώς και ότι μέσα σε ένα πλαίσιο κοινωνικής ανταπόδοσης «μεταφέρονται εκ νέου από τους δωρολήπτες στους φροντιζόμενους.

Η ιδέα που έχουμε συναντήσει σε μελετητές του δώρου ως μια μορφή κοινωνικής συναλλαγής και ανταπόδοσης και που βασίζεται στο τρίπτυχο (*Δίνω-παίρνω, ανταποδίδω*), (Τσιβάκου Ι. 2006. Μως Μ. 1999) μας φάνηκε ιδιαίτερα χρήσιμη, ώστε να σκεφτούμε ότι η επανασύνδεση ,μέσα από την μνήμη και την αφήγηση με τα δώρα που έχουν λάβει οι φροντιστές κατά την περίοδο που οι ίδιοι υπήρξαν τα αντικείμενα πράξεων φροντίδας, μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά στις πρακτικές που μπορούν να αναπτύξουν στο παρόν.

Η Τσιβάκου αναφέρεται ότι στις πρακτικές που συνδέονται με την ανταπόδοση του δώρου. Σύμφωνα με αυτές είναι αναγκαίος ένας επαρκής χρόνος (αλλά : «... ούτε πολύ μακρύς ώστε να θεωρηθεί πως ο λήπτης ξέχασε την υποχρέωση της αντιπροσφοράς...», (Τσιβάκου Ι. 2006. σελ 167), προκειμένου να υπάρξει η πράξη ανταπόδοσης.

Με τους φροντιστές ή τους εκπαιδευτικούς που έχουμε εργαστεί διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν διαφορετικές περίοδοι σύνδεσης με την αίσθηση

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

του δώρου και τις πράξεις ανταπόδοσης.

Υπάρχουν περίοδοι που αυτή είναι έντονη, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια άσκησης του επαγγέλματος, όταν ακόμα η αρχική σύνδεση με τα όνειρα και τις συναισθηματικές ή αξιακές επενδύσεις είναι ακόμα νωπή, οι εργαζόμενοι μετακινούνται από τη θέση του δωρολήπτη σε μια θέση δωρίζοντος: προσφέρουν στους φροντιζόμενους ή στους μαθητές τους κάτι παραπάνω από την ελάχιστη υποχρέωση που αντιστοιχεί στο ρόλο, ενθουμούμενοι οι ίδιοι τα σημαντικά συμβολικά δώρα που έλαβαν από τους σημαντικούς άλλους.

Αυτή η ανταποδοτική πρακτική συνδέεται με την **Τράπεζα Ικανοτήτων**, στην οποία αναφέρονται ο Peter Lang Elspeth Mc Adam, η οποία απαρτίζεται από τα αποθέματα που έχουν προσφερθεί από τους σημαντικούς άλλους.

Σύμφωνα με τον Lang και την Mc Adam, η σύνδεση με την Τράπεζα Ικανοτήτων δημιουργεί τις συνθήκες για την μετάβαση στις αφηγηματικές φόρμες, όπου ο πρωταγωνιστικός ρόλος, όπως το αντιλαμβανόμαστε, μεταφέρεται από το **εκείνοι** στο **εγώ**, το οποίο μέσα από την σύνδεση με την Τράπεζα Ικανοτήτων έχει στην διάθεσή του μια ολόκληρη γκάμα εναλλακτικών δράσεων.

Η ένταξη αφηγηματικών πρακτικών, σύμφωνα με τα ανωτέρω, οι οποίες ενισχύουν τις αφηγήσεις σχετικά με τα συμβολικά ή ουσιαστικά δώρα που έχουν λάβει οι φροντιστές έχει ένα διπλό στόχο: αφενός μέσω των αφηγήσεων σχετικά με την έννοια του δώρου, ενεργοποιούνται ή ενισχύονται οι αναπαραστάσεις που εστιάζουν στην μορφή του δώρου ως μια πράξη κοινωνικής συναλλαγής που ενισχύει την προσφορά, την φροντίδα ή την αλληλεγγύη (Τσιβάκου σελ.168), αφετέρου η δημόσια αφήγηση διευκολύνει ένα είδος δέσμευσης ως προς την ανταπόδοση που συνδέεται με την επίδραση που ασκεί η αίσθηση των «μαρτύρων». Ο M White έχει αναφερθεί σχετικά με την επίδραση των μαρτύρων ως προς την ισχυροποίηση των ταυτοτήτων που αναδύονται μέσω της αφήγησης. (White 1995, 2000)

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

Επιπρόσθετα είναι σημαντικό να εκτιμηθούν τα συναισθήματα που συνδέονται με την ευγνωμοσύνη και που αναδύονται μέσα από την επανασύνδεση και την αφήγηση σχετικά με τα δώρα και τα κληροδοτήματα.

Η συνάδελφος Κατερίνα Καργάκου από το Κέντρο Πρόληψης Λακωνίας, εργάστηκε σχετικά με αυτή την σύνδεση και έχει ερευνήσει πως μέσα από τα συναισθήματα ευγνωμοσύνης οι άνθρωποι κινητοποιούνται σε μια κατεύθυνση ανταπόδοσης. (βλ.παράρτημα 2)

Αυτά τα αποθέματα ενδέχεται να συνδέονται με την κουλτούρα, την παράδοση και τον πολιτισμό, τις αξίες, την γνώση, τον καθημερινό τρόπο ζωής;

- Ποια σημαντικά πράγματα από όσα έζησαν σε αυτή η διαδρομή θέλουν να κρατήσουν ζωντανά στη μνήμη τους;

Στην τελευταία φάση του πρώτου σταδίου εργαζόμαστε με την ομάδα ως σύνολο (δουλειά σε ζευγάρια και σε μικρές ομάδες)

Σε αυτή την πρώτη φάση έμφαση δίνεται, όπως και στην διαδικασίας της συνέντευξης για την αφηγηματική βιογραφία ή στην συνέντευξη για την ιστορία της ζωής , στα ακόλουθα:

- στην αποτύπωση μιας χρονικής ακολουθίας (Τσιώλης Γ. 2016) Διαδικτυακή πηγή : <http://oralhistorygroups.gr/wp-content/uploads/2016/10/4.b.Tsiolis.pdf> (τα μέλη της ομάδας προσκαλούνται να τηρήσουν στην συμβολική αποτύπωση μια γραμμική χρονική αλληλουχία)
- στην εστίαση και στην αποτύπωση βασικών βιωμένων εμπειριών που επέδρασαν έμμεσα ή άμεσα, (σημαντικά γεγονότα στα οποία ήταν συμμετοχοί)

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

- στην εστίαση σε βασικές αφηγήσεις που εκφράστηκαν από σημαντικούς άλλους, ο οποίος επηρέασαν την απόφαση για την επιλογή του επαγγέλματος ή τις βασικές επιλογές σχετικά με αυτό
- στην αποτύπωση νοηματοδοτήσεων που συνδέονται με τις εμπειρίες που εντοπίστηκαν

Δεύτερο Στάδιο –Ατομική δουλειά (Τα τοπία της εμπειρίας- Η σύνδεση με την ζωντανή μνήμη)

Στόχος: Σε αυτό το στάδιο οι συμμετέχοντες προσκαλούνται να επαναφηγηθούν την επαγγελματική και εκπαιδευτική πορεία τους μέσα από την εστίαση στις δράσεις και στην εμπειρία. Η σύνδεση με τα Τοπία Δράσης (White), που τοποθετούν τις δράσεις και τις εμπειρίες αξίας , μέσα σε ένα δομημένο ιστορικά πλαίσιο, ισχυροποιεί την αρχική επανασύνδεση με τα αποθέματα και τα ατομικά και συλλογικά αξιακά πλαίσια.

Η συν-κατασκευή ενός διαλογικού πλαισίου που προσκαλεί σε μια εστίαση σε ιστορίες που περιγράφουν εμπειρίες αποθεμάτων , διαφοροποιήσεων ή αλλαγών , διευκολύνει την ανάδυση μοναδικών στιγμών εξαίρεσης από τα προβλήματα που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί σε μια περίοδο κρίσης στην σχολική κοινότητα και ενισχύει την συν-κατασκευή πλαισίων ασφάλειας.

Γράψτε σύντομες ιστορίες, τις οποίες θα ήσασταν υπερήφανοι να τις διηγηθείτε , για τους ανθρώπους που καταγράφονται στο Επαγγελματικό και Εκπαιδευτικό σας Γενεόγραμμα.

Οι ιστορίες μπορεί να σχετίζονται με αξίες, με πράξεις, με την γνώση ή με ιδιότητες και χαρακτηριστικά αυτών των ανθρώπων.

Οι ιστορίες μπορεί να είναι συλλογικές ή ατομικές , μπορεί να αφορούν πρόσωπα ή μια ολόκληρη ομάδα.

Οι ιστορίες σας είναι αφηγήσεις που χαρακτηρίζονται από περηφάνια και

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

αξιοπρέπεια, που αφορούν ικανότητες, αξίες και αποθέματα.

Οι ιστορίες σας επίσης μπορεί να μιλούν για φροντίδα, για αλλαγές, για ξεπέρασμα δυσκολιών και απωλειών, για μικρά ή μεγάλα κατορθώματα, για σχέσεις, για συναισθήματα, για προσφορά, για μαθήματα ζωής..

Μπορούν ακόμα να είναι ιστορίες που μιλούν για γεγονότα που σας έκαναν ανθεκτικούς, σας βοήθησαν να αποκτήσετε ικανότητες και αξίες μέσα από τις διαφοροποιήσεις σας και τις ασυνέχειές σας. Θυμηθείτε το πώς εσείς κατορθώσατε να ξεχωρίσετε σε ένα σχολικό περιβάλλον στο συνέβηκαν γεγονότα που δεν θα θέλατε να είχαν συμβεί. Ιστορίες που σας κάνουν περήφανο για το πώς εξελιχτήκατε μέχρι σήμερα. (π.χ. ενδεικτικά μπορούν να σκεφτούν γύρω από αλλαγές σχολείων, από αλλαγές στα πρόσωπα, όπως π.χ. ένας δάσκαλος τον οποίο δεν ήθελαν να αποχωριστούν, μια αλλαγή πόλης, μια αντοχή που επέδειξαν σε αρνητικά γεγονότα, ένα δικό τους ξεχώρισμα). Μια ταινία ή οποιαδήποτε είναι εξαιρετικά χρήσιμη σε αυτό το εργαστήριο άσκηση είναι η « Πόλη του Θεού», στην οποία ο κεντρικός πρωταγωνιστής ξεχωρίζει μέσα σε μια φαβέλα, αρνείται να ακολουθήσει τις κυρίαρχες συμπεριφορές βίας στην εφηβεία του και γίνεται ένας σπουδαίος φωτογράφος στην Βραζιλία. Μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν αποσπάσματα από ταινίες που μιλούν για σπουδαίους δασκάλους ή ξεχωριστούς μαθητές.

Αλλά πάνω από όλα είναι ιστορίες που περιγράφουν την ιδιαίτερη μοναδική αξία που έχει για εσάς η ιστορία σας.

Τρίτο Στάδιο: Τα τοπία της ταυτότητας. Τα γράμματα και οι αφηγήσεις

Προσκαλούμε τα μέλη της ομάδας να συνδεθούν με κάποιο σημαντικό πρόσωπο από το επαγγελματικό και εκπαιδευτικό τους Γενεόγραμμα, το οποίο εκτιμούν ότι έχει διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξή τους.

Γράψτε ένα γράμμα ευγνωμοσύνης σε αυτό το πρόσωπο για να του απευθύνετε που σας οδήγησαν οι ιστορίες που ζήσατε μαζί του ή εναλλακτικά γράψτε ένα

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιοτικής
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

γράμμα θαυμασμού στον εαυτό σας , σαν να ήσαταν εσείς αυτό το πρόσωπο.

Στόχος: Η αξιοποίηση Αφηγηματικών Πρακτικών όπως τα γράμματα προσκαλούν τους αφηγητές σε μια θέση μετά- αφήγησης, σε μια θέση αναστοχασμού. Μέσα από την απεύθυνση των γραμμάτων, ενισχύεται η σύνδεση με εναλλακτικά του προβλήματος, Τοπία Ταυτότητας (αντιλήψεις και νοήματα για την ταυτότητα) και ενδυναμώνεται η αίσθηση μιας ταυτότητας αξίας , καθώς το άτομο αντιλαμβάνεται ότι είναι φορέας πράξεων που αφήνουν ίχνη ή αποτυπώματα στις ζωές των ανθρώπων, όπως αντίστοιχα υπήρξαν σημαντικοί άνθρωποι που άφησαν ίχνη στην δική του εξέλιξη

Ολομέλεια – Τα μέλη μοιράζονται τις σκέψεις και τις ιδέες που γεννήθηκαν από αυτό το εργαστήριο, με επικέντρωση στο πως θα μπορούσε αυτό να παράγει ιδέες για τα νοήματα στον επαγγελματικό ρόλο

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία για το Επαγγελματικό και Εκπαιδευτικό Γενεόγραμμα Τοπίου

1. Γκότσης Η. 2016. : Εναλλακτικά Καταξιοτικά Γενεογράμματα Τοπίου. Εκπαιδευτικό υλικό ΟΚΑΝΑ
2. . Chrzastowski S. A narrative perspective on genograms: Revisiting classical family therapy methods *Clinical Child Psychology and Psychiatry*6(4) 635–644
3. Pearce. B. : http://www.pearceassociates.com/essays/cmm_seminar.pdf
4. Anderson, H. (2014). Στο Anderson, H. & Gehart, D Συνεργατική Θεραπεία. Σχέσεις και συζητήσεις που κάνουν τη διαφορά. Μετ. Ε. Σαμαρά, Ε. Σιλβιστοπούλου. Θεσσαλονίκη : University Studio Press.
5. Γκότσης, Η. (2007).Ο διάλογος και η πολυφωνία, μέσω της αναστοχαστικής διαδικασίας, ως αντίβαρο στον «εξαρτητικό λόγο. Ανακοίνωση στο Διεθνές Διεπιστημονικό Συνέδριο: Προοπτικές και όρια της διαλογικότητας στον Mikhail Bakhtin. Εφαρμογές στην ψυχολογία, την τέχνη, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό. Ρέθυμνο 25-27 Μαΐου 2007
6. Holquist, M. (2014). *Διαλογικότητα. Ο Μπαχτίν και ο κόσμος του*. Μτφ: Ι. Σταματάκη. Αθήνα: Gutenberg

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

7. Γιώργος Τσιώλης <http://oralhistorygroups.gr/wp-content/uploads/2016/10/4.b.Tsiolis.pdf>
8. Jacques Pluymaekers και Chantal N ve-Hanquet: Η Εκπαίδευση των Οικογενειακών Θεραπευτών και το Γενεόγραμμα «Τοπίου»: ένα Εργαλείο για την Προσωπική Ανάπτυξη και την Εποπτεία. Δημοσίευση στο περιοδικό ΜΕΤΑΛΟΓΟΣ
9. Γκότσης, Η. (2004) Η εμπειρία της εκπαίδευσης με τον Peter Lang, *Μετάλογος*, 30.
10. Lang P., Little M., & Cronen V. *The Systemic Professional: Domains of Action and the Question of Neutrality. Human Systems* 22 :18-34.
11. Littlejohn S.W, Foss. K.A. 2012. Θεωρίες της ανθρώπινης επικοινωνίας . Επιστημονική επιμέλεια . Αντώνης Γαρδικιώτης Αθήνα: Εκδ. Πεδίο
12. Shellenberger S., Dent M., Davis-Smith M., Seale. P., Weintraut R., Wright T. Cultural Geneogram: A Tool for Teaching and Practice Families, Systems, & Health, 2007, VOL, 25, No 4, 367-381
13. Goleman 2001. Η συναισθηματική νοημοσύνη στο χώρο της εργασίας. Μετ, Μεγαλούδη Φ. Αθήνα , εκδ. Πεδίο
14. Γκότσης Η (2008): Η Αξιοποίηση των Απόψεων του Μιχαήλ Μπαχτίν σε Αντιπαράθεση με τη Μονολογική Φύση της Εξάρτησης. *Μετάλογος* 2008,14: 6-2
15. Χαραλαμπίκη Κ. (2017) Ο Μεγάλος Διαλογικός. Απόπειρες ανάγνωσης κειμένων του Μιχαήλ Μπαχτίν στο Οικογένειες σε δίσεκτα χρόνια Αθήνα Εκδ. Καστανιώτης
16. Τσιβάκου Ι. (2006) Προσφορά και ανταπόδοση στις κοινωνικές σχέσεις. Αθήνα εκδ. Νεφέλη
17. Maecel M. (1999). Το δώρο Μετ. Σταματοπούλου-Παραδέλλη Α. Αθήνα Εκδ. Καστανιώτη
18. White M. (2000) Reflecting Teamwork as Definitional Ceremony revisited Chapter 4 from: White, M. 2000: Reflections on Narrative Practice: Essays and Interviews. Adelaide: Dulwich Centre Publications.
19. White M. (1995) Reflecting Teamwork as Definitional Ceremony Chapter 7 from:: White, M. 1995: Re-Authoring Lives: Interviews and Essays. Adelaide: Dulwich Centre Publications
20. Τσιώλης Γ. (2016) Διαδικτυακή πηγή : <http://oralhistorygroups.gr/wp-content/uploads/2016/10/4.b.Tsiolis.pdf>

ΣΥΝΗΧΗΣΕΙΣ- ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΣΤΗΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΞΙΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΣΥΝΗΧΗΣΕΙΣ

Διαλογικό Κέντρο Βιωματικής-Καταξιώτικης
Ψυχοθεραπείας και Εκπαίδευσης

